

Sămănătorul

Revistă Săptămînală

Supt îngrijirea d-ilor :

AUREL C. POPOVICI

PENTRU PARTEA POLITICĂ.

D. ANGHEL, ST. D. IOSIF, M. SADOVEANU, G. SANDU-ALDEA, ION SCURTU

PENTRU PARTEA LITERARĂ.

G. M. MURGOCI

PENTRU PARTEA ȘTIINȚIFICĂ.

Sumarul :

AUREL C. POPOVICI. — Naționalism și democrație. (II.)

C. TEODORESCU. — Sonet (poezie).

MAIOR V. VERZEA. — Asupra politicei noastre externe.

N. N. BELDICEANU. — Neguri (povestire).

AUREL C. POPOVICI. — Patriotism mondial.

AUREL C. POPOVICI. — Revista generală.

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA :

BUCUREȘTI

EXEMPLARUL :

In țară . . . 20 bani

In străinătate 25 „

ABONAMENTUL ANUAL :

In țară . . . 10 le.

In străinătate . 12 „

„MINERVA“ INSTITUT DE ARTE
GRAFICE ȘI EDITURA
B-dul ACADEMIEI 3.—EDGAR-QUINET 4.—BUCUREȘTI

A APARUT :

DIN SATUL NOSTRU

DE

I. IONESCU-BOTENI

PREȚUL : LEI 1.50.

De vânzare la toate librăriile din țară

SĂMĂNĂTORUL

REVISTĂ SĂPTĂMÎNALĂ

REDACTIA ȘI ADMINISTRAȚIA
B-dul Academiei, 3,
Strada Edgar Quinet, No. 4.
BUCUREȘTI

ABONAMENTUL ANUAL.
În țară 10 lei
În străinătate 12 »

NAȚIONALISM ȘI DEMOCRAȚIE

II.

«In minuirea intereselor superioare, omul politic trebuie să se inspire, înainte de toate, de ceea ce este permanent în ele...»

Mulțimile au adesea vederi scurte, urî sau simpatii oarbe, lăcomii egoiste, porniri nesocotite și cu atât mai violente. *«E foarte mare ispita pentru unii de a încuraja asemenea mulțimi; căci ei sînt siguri de o recoltă de succese ușoare pentru sine; dar astfel ei prepară ruina patriei...»*

Numai din această conștiință de răspundere mereu prezentă în mintea sa, omul politic poate scoate înțelepciunea, curajul, desinteresarea și mărimea de suflet cari caracteriză pe conducătorii Statelor.

LOUIS LEGRAND

L'Idée de Patrie, Paris, 1897, pag, 235.

— «Carierele să fie libere pentru talente și merite». Iată un postulat liberal, întemeiat și legitim. Dar mai sînt ele *libere* cînd egalitarismul democratic le potmolește printr'o avalanșă de cifre, de numere, de «*exemplare omeneshi*»,—cum zicea ieri un democrat cosmopolit? Mai sînt ele *libere* cînd sînt mereu asediate de votanți influenți, pentru sine și pentru clanurile lor? Mai sînt ele *libere* pentru talente și merite respectabile, și cari se respectă pe sine prea mult spre a se înjosi la minciună, hipocrizii și infamii ca, prin asemenea «*virtuți*», să obțină sufragiile mulțimii seduse sau ale Cleonilor ei populari?

Cuvîntul *virtute* vine de la latinescul *virtus* și acesta vine dela *vir*; el însemnează *putere bărbătească de ordin moral*. Romanii vechi, în epocile lor de mărire, pe care demagogia le preamărește atît de mult, dădeaŭ destinele Statului unor bărbați cu asemenea putere, nu unor panglicari egalitari în șforării nedemne, aleși de o «suveranitate» în teorie, în practică de o plebe, egalitaristă în cîștig pe nemuncite.

Fouillé, vorbind despre spîritul francez, zice că acesta trece dela egalitatea *purement civile et politique* din ce în ce mai mult *à la conception d'une égalité plus profonde qui serait économique*. Dar el se mîngăie cu *teoria*. Intr'adevăr, iată cum: el susține că adversarii (!) democrației franceze confundă (!) spîritul de egalitate cu *invidia* «ils prennent la déviation (!) d'un principe (*malheureusement (!) trop (!) fréquente chez nous*) pour ce principe même... la vraie égalité est l'exclusion (!) même de l'envie par la reconnaissance d'un droit semblable chez tous à faire valoir les avantages naturels et surtout acquis!»¹⁾ Nicî măcar indivizii nu prea sînt în stare, în orice cas numai cei mai puțini din ei, să facă, și cei mai mulți din aceștia numai în *teorie*, deosebiri de nuanțe fine în idei generale, cum o să le facă *mulțimea*? Și tot *Fouillé*, care caută să salveze principiul egalitar, propune, din al *meu* punct de vedere neapărat cu drept cuvînt, un învățămînt special, «*aristocratic*», pentru clasa conducătoare pe care teoreticește o desființează!... Dar asupra scrierilor lui am un întreg studiu critic pe care-l voi publica la timp.

Dar chiar și Paul Janet, un *Fouillé* mai individualist, recunoaște că *le gouvernement anglais donne raison à la théorie de Montesquieu* (că *trebuie și o aristocrație*), dar el tot nu poate crede că «libertatea» unei țări ar fi atîrnînd de o formă mixtă de guvernămînt. El se întreabă apoi: care este fondul constituțiunii engleze? *C'est l'aristocratie* — răspunde el, și continuă apoi zicînd că ea este «o aristocrație care consimte a fi guvernată de către un rege și a face parte trebuințelor poporului». Dar el revine mereu la întrebarea: *trebuie neapărat o aristocrație într'o țară liberă*? Libertatea politică nu se poate cumpăra decît prin inegalitatea socială? Și, foarte nedumerit, filosoful francez declară că el nu poate crede una ca asta: *il est difficile de le croire*²⁾.

Nicî Paul Janet nu putea crede, — el scrisese pe la 1850; eŭ am ediția dela 1888 — că, de fapt, condițiunea libertății, garanția ei și

1) *Alfred Fouillé, Esquisse Psychologique des Peuples Européens*, pag. 484.

2) *Paul Janet, Histoire de la Science Politique dans ses rapports avec la Morale*, Tom. II., pag. 378.

decî a unei politice naționale serioase nu se poate obține decît printr'un *privilegiu acordat fruntașilor firești ai unei națiuni*; nici el nu putea înțelege că egalitarismul cuprinde un princip de robie; el nu înțelegea, ceea ce Montesquieu, cu toate extravagantele lui classiciste și quasi-socialiste, înțelesese întru cîtva grație studiului *unei constituții vii*, a celei engleze, că pe măsură ce aristocrația meritului *nu este organizată, nu este statornicită, nu este «privilegiată» — la liberté elle-même devrait devenir de plus en plus difficile, et à la fin impossible, à mesure que l'égalité augmenterait* ¹⁾, cum se plinge el. Și el constată apoi că Montesquieu n'a rezolvat aceste chestiuni *qui ne paraissent pas l'avoir été complètement depuis lui* ²⁾. Desigur, «resolvente» nici azi nu sînt aceste chestiuni și nu vor fi poate niciodată, dar ele azi sînt limpezite pentru cei ce *vor* să constate și să înțeleagă *adevărul*. Așa d. p. «liberalismul» guvernelor franceze față cu școalele congregaționiste i-ar putea dovedi că Franța, totdeauna «liberală» din princip și foarte rigoristă și consequentă în teorii, — a început deja sa-și îngroape libertățile. De ce? *Tocmai* pentru că elementele cu adevărat *liberale, conservatoare, patriotice, oneste și înțelegătoare, nu au «privilegiu»* de a apăra aceste libertăți *necesare*, față de despotismul masselor fanatizate de ateism, de democratism, de socialism; fanatizate de mania de a face toate școalele la fel, egale, după capul d-lui demagog cutare și cutare; *tocmai* pentru că egalitarismul duce la robie pe cei ce știu și înțeleg că *o cultură națională nu se poate desvolta decît în libertate*; că trebuie să aibă și un fundament religios; al religiunii istorice a poporului respectiv.

Are dreptate Paul Janet cînd zice că adevăratul caracter politic al unei aristocrații este *privilegiul*. Dar el însuș dărimă «*simplement la vraie démocratie*», chiar democrația mai moderată, închipuindu-și că la *supériorité du mérite, de l'âge et de l'expérience* ³⁾ — ar putea avea vre o valoare practică în o democrație dacă acestor superiorități nu li se recunosc *des privilèges*. Și el, deși nu prea vrea să admită forma mixtă de guvernămînt, e totuș nevoit să recunoască că pînă și în Statele-Unite ale Americii de Nord, în *Senatul* lor, cu marile lui privilegii, — se găsește, cum zice el, *quelque image de l'aristocratie* ⁴⁾. Apoi dacă nu era aceasta «*imagine a aristocrației*», și încă vre-o cîteva instituții «*reacionare*», — Statele Unite s'ar fi

1) Ibidem, pag. 379.

2) Ibidem.

3) Ibidem pag. 378.

4) Ibidem.

pomenit de mult cu o și mai teribilă corupțiune democratică decît aceea în care se sbat astăzi, cu noui răsboaie civile.

Talente și caractere politice de valoare nu se pot desvolta într'o promiscuitate de ambiții și vanități vulgare, într'o atmosferă de politicianism și «naționalism» tîrîtor în fața scăderilor poporului, în șantaturî demagogice; ci numai într'un mediu prîncios care atîrnă foarte mult și de calitatea singelui, a neamului, de chestiuni de endogamie, de școală corespunzătoare scopurilor specifice, etc.

Dacă d. p. Elveția se poate bucura de libertăți este că a fost o republică aristocratică (*eine Herrenrepublik*); iar dacă azi este, și întru cît este, o republică poporală (*eine Volksrepublik*), cauza este că n'a rupt nici odată cu tradițiunile ei istorice; de aceea a avut totdeauna persoane marcante din clasa cultă, de patricieni agricoli, industrialî, comercialî, birocrați, etc., care i-a condus afacerile publice. Chiar și astăzi rolul conducător îl aŭ descendenții vechilor familiî de nobilî și patricieni, ale căror nume sînt nume de glorie în istoria Elveției, iar nu demagogî. Dar are dreptate Ammon, care face această constatare, cînd se îndoește că garanțiile libertăților Elveției vor mai fi reale îndată ce în cantoanele industriale demagogi plebei vor înlătura pe actualii «aristocrați» și patricieni ¹⁾.

Acelaș lucru se poate spune și despre România de pînă astăzi. Ce o fi mine-poimine, cînd elementele de neam și stare, culte și patriotice din partidele istorice ale Romîniei vor fi mereu împinse la o parte și strivite de «gigantica avalanșă» a democrației tot mai largi a d. Stere și a «Viitorului» — e ușor de prevăzut pentru cei înțeleghători de asemenea chestiuni.

* * *

Și astfel se întîmplă că mai ales în fruntea democrațiilor se ridică oamenii pe care Reibmayr îi numește genii de contrabandă («geniale Parvenüs»); sînt oameni «deștepți», uniî cu talent, alții par mulțimii chiar «genialî», dar lipsiți de frîna de fer a caracterului, lipsiți de un puternic instinct de rassă, lipsiți de orî ce evlavie a conservării naționale, care, mai presus de toate, ea singură constituie fondul orî și căruî patriotism adevărat, a orî și căruî naționalism. Căci acesta este cu atît mai real și mai de valoare cu cît e mai vechiū, ca vinul. Orî și ce naționalism «nou», — nu este decît un fel de «tulburel», care nu numai că nu consolidează o națiune ci-î tulbură capetele, le sparge la «Dacia», și în alte părți; cînd naționalismul cel «nou»,

¹⁾ Oito Ammon, *Die Gesellschaftsordnung und ihre natürlichen Grundlagen*, Ed. III, pag. 169.

turburelul — se urcă la cap și răscolește vanitatea omenească și mai ales femeiască și cosmopolită; de aceea, adesea un naționalism «nou», e o nouă demagogie; o nouă etichetă pentru o marfă falsificată, pentru patriotismul lui Cleone, al lui Rousseau, a lui Robespierre, a lui Heine și al altor tăbăcari politici, visători, revoluționari și literați; e o nouă etichetă tricoloră pentru străvechea șarlatanie, totdeauna cosmopolită, totdeauna «*pîngăritoare a naționalismului*»...

Reibmayr ne arată că «talentele» și «geniile» cosmopolite apar de regulă după sau în perioada de slăbire a claselor conducătoare. In asemenea epoci, talentul național adevărat, unicul izvor al producțiunii de valoare, devine tot mai rar; în schimb se observă o *epidemică apariție de talente și genii patologice și vagabonde* («*verkommene Genies*»). — «*Ele însoțesc, zice el, orî ce epocă culturală de valoare la mormînt și menirea lor este mai ales să accelereze procesul de disoluție*»¹⁾.

Apoi în chestiunea care ne preocupă, tocmai dela asemenea talente patologice și genii de contrabandă a pornit lupta contra însăși bazelor Statului și a naționalității. Ele vor să șteargă deosebirile firești, ele vor să răstoarne ordinea socială printr'un egalitarism exagerat, doctrinar: ele vor să înlocuiască legile firii prin abstracțiuni fără temeiu, prin utopii. Raționaliste, guralive, spirituale și nule cum sînt, ele sînt incapabile de orî ce stăpînire a dorințelor platonice, de orîce încordare mentală serioasă spre a *studia* o chestie înainte de a se pronunța asupra ei. Dar azi se face lumină tot mai multă. Azi știm că Statul, că ordinea socială, că putința unui popor de a se ridica la rangul de națiune *este bazată pe inegalitate*. Iar inegalitatea, zice cu drept cuvînt Ammon, nu este ceva ce ar putea fi desființat căci ea este însăși firea neamului omenesc, e nedespărțită de el ca nașterea și moartea. Ea este nestrămutată ca adevărurile matematice, și eternă ca legile care regulează mișcarea sistemului nostru planetar²⁾.

* * *

Impărțirea formelor de guvernămînt după teoria lui Aristotel e o generalizare greșită; o greșală recunoscută de mult. Mai întiu că în politică, nici o teorie sau doctrină nu poate avea o valoare universală. Mai în toate teoriile și doctrinele se pot găsi, *dacă știți alege*, cîte-va părți bune și aplicabile pentru un popor oare-care, într'un moment dat al vieții sale naționale, între multe părți greșite sau inaplicabile. Politica e ca și medicina iar filosofia ei e o farmacie.

¹⁾ Reibmayr, op. cit. pag. 22.

²⁾ Otto Ammon, op. cit. pag. 297.

În farmacie, multe leacuri se găsesc dar mai toate sînt otrăvuri. Omul politic trebuie să fie un fel de medic. El trebuie să știe *care* din aceste leacuri sau din aceste otrăvuri se potrivesc boalei țării sale și cari nu; în ce împrejurări, în ce doze, cu ce precauțiuni să le dea. El știe d. ex. foarte bine că sublimatul corosiv e un admirabil medicament; dar el nu-l va da «la interior» unui bolnav care suferă d. p. de nervi sau de rinichi; și cînd îl va prescrie celui ce *are* trebuință de el *intern*, el nu-î va prescrie doza menită pentru întrebuițarea *externă*; etc.

Ei bine, filosofia și practica politică a democrației radicale e aceasta: ea colindă toată lumea, globul și umanitatea lui, cu cite-va rețete infalibile în buzunar: *sublimat, acid-fenic, strihnină, arsenic, cantaride*—tot remedii *radicale* pentru tot felul de slăbiciuni «sociale». Îi trebuie unui popor oare-care libertate de mișcare? Dofctoria democratică îi prescrie un remediu *suveran*: zilnic o injecție zdravănă de sublimat egalitarist. Suferă poporul de lipsă de pămînt? Iată: o cură continuă cu strihnina «suveranității» mulțimii. Suferă cumva de oboseală cronică sau de dureri cronice la cap? Atunci e grav, foarte grav!.. Democrația se dedă atunci la chirurgie radicală: îi taie poporului capul și îi pune—în loc unul de lemn...

Aristotel e un realist față cu *Platon*; dar față cu situația reală de atunci și de azi, multe din ideile lui politice sunt, cum zisei, simple abstracțiuni fără bază. Dar în sfîrșit aici nu ne interesează decît unilateralitatea formelor de guvernămînt. Și în privința aceasta încap obiecțiuni cari comportă un studiu special după starea de azi a literaturii politice. Putem însă admite și noi, *în teză generală*, că forma monarhică *pură* are adesea în vedere mai ales interesele monarhului și adesea duce la *tiranie*; că forma aristocratică *pură* are în vedere mai ales interesele unei singure clase, a celor puțini, ea duce adesea la *oligahie*; forma democratică pură însă *nu* există decît în teorie; în practică, ea se preface în demagogie care exploatează interesele celor mulți săraci și incuți, pentru ambițiile și poftele cîtor-va vișători și mai ales ale celor îmbogățiți pe urma ei—și tot incuți. Dar toate aceste forme radicale sînt primitive și pot fi dezaastroase în ziua de astăzi. Toate aceste forme de guvernămînt n'au avut și nu au în vedere mai presus de toate binele țării, al patriei, al națiunii; căci nu acesta juca rolul hotărîtor pe vremea lui Herodot, care mai întiiu le pomenește, a lui Aristotel și chiar a lui Polibiu.

Dar astăzi, cînd o cultură îndelungată, cînd tiparul, comunicațiile, cunoștința mai exactă a istoriei, a etnografiei, a filosofiei, a științelor naturale ne-au învrednicit să privim mai limpede în viața popoa-

relor, — astăzi nu concepția monarhică, aristocratică sau democratică trebuie să ne fie hotăritoare, ci singura concepțiune cultă: *concepția patriotică sau națională*. Iar aceasta e incompatibilă cu vre-una singură și exclusivistă din aceste trei forme fundamentale, în esența lor, cât e pozitivă și fecundă. Concepția patriotică sau națională nu pornește dela teorii generale; nu dela interesele unilaterale ale monarhului sau ale uneia din cele două clase ale poporului, ci *dela interesele existenței și ale viitorului patriei, ale naționalității, ale întregului popor*.

Din acest punct de vedere dar, *forma mixtă de guvernământ e singura normală și deci patriotică, națională*, și de acea e în voiuzice *forma națională de guvernământ*, întru cât s'a dezvoltat istoricește într'o țară. Ea împacă autoritatea și prestigiul monarhiei cu talentele, caracterele cu *toate* valorile poporului întreg: aristocrația lui, națională; cu puterea de producțiune și dreptul de control al totalității, al poporului întreg, într'un regim de libertăți civile: de liberă dezvoltare, de întrecere reciprocă a *tuturor* energiilor naționale. Numai astfel se poate stabili o armonie într'un Stat, numai astfel un popor poate da întreaga măsură a destoiniciei sale naționale pe toate terenurile vieței de stat și a culturii generale; numai astfel se poate desvolta mulțimea fără a-și strivi minoritățile ei de valoare; numai astfel acestea pot conduce mulțimea, din care s'aū ridicat, fără a o nedreptăți și asupri; numai astfel un popor devine din ce în ce mai mult o națiune și poate trăi o viață națională îndelungată și glorioasă, fără a se teme mereu de prăbușire. Chiar și o republică nu are o existență asigurată decit dacă e bazată pe o armonie națională între aristocrație și popor.

Numesc *națională* această formă de guvernământ pentrucă de fapt ea, în cele mai multe state europene, s'a dezvoltat *în chip firesc*, istoricește; dezvoltarea ei firească a fost întreruptă prin revoluția dela 1848: potrivirea ei la cerințele timpului a fost deci făcută cu nepuțință; democrația a șters toată istoria, nemaī ținind seamă de nimic afară doar de interesele politicianilor ei. Tăerea continuității de dezvoltare, și încă în mod artificial, a deschis o prăpastie între o dezvoltare de mai multe ori seculară și între prezent. Eu cred că prăpastia trebuie astupată și se poate astupa, fără nici o schimbare esențială în constituții, prin potrivirea formei mixte, mai mult s'aū mai puțin *existente* dar nerecunoscute, în conformitate cu situația reală *de azi*; cu cerințele imperioase de azi; cu natura specială a fie-cărei țări; cred că acesta e unicul mijloc de a restabili ce este necesar din legătura cu trecutul; și de acea zic: aceasta e forma cu adevărat

națională de guvernămînt în multe State azi constituționale, și deci singura capabilă de a curma mizeriile publice, întru cît politica singură le poate curma. Încă un punct asupra căruia voiți reveni pe larg.

Guvernarea Statului de către mulțime, de către *demos* fiind o absolută imposibilitate, mai mult: incompatibilă cu o dezvoltare *națională*, clasele culte, elementele patriotice ale unui popor trebuie să-și recapete, cum le spune *Amon*, liniștea conștiinței; ele trebuie să învețe a crede în dreptul lor de a governa; ele trebuie să se emancipeze de concepția slăbănoagă ca și cînd ele prin talentul lor, prin cultura lor, prin veniturile și posesiunea lor ar fi comițînd vre-o hoție față de semenii lor mai săraci. *Ele trebuie să se convingă că ele luptă pentru întreg poporul* chiar și dacă aparența ar fi contra lor; ele nu trebuie să-și piardă cumpătul cît timp interesele lor de clasă merg paralel cu interesul general, al națiunii.¹⁾

Dar ca să vezi și să înțelegi acest adevăr, trebuie să fi călăuzit de patriotism, nu de un sectarism vulgar și strîmt; trebuie să ieși din atmosfera îmbăxită a clubului, măcar din cînd în cînd, și să te înalți în sfera înțelepciunii tale și a altora, în seninătatea ta de om cinstit și iubitor de țară și de neam; trebuie să uiți, măcar din cînd în cînd, că ești ministru, sau că ai vrea să fii ministru, prefect, deputat sau om de afaceri dependente de cutare partid. Și în asemenea condiții sufletești, cred că orșicine va admite că dacă e ca un popor să aibă parte de o normală dezvoltare *națională*, «democrația» trebuie să renunțe la abstracții imposibile și primejdioase; ea trebuie să renunțe la luptă contra clasei conducătoare *ca clasă*; ea trebuie să renunțe definitiv la teoria «egalității înăscute în oameni», a egalității întru toate *ca drept* din naștere; ea trebuie să renunțe la teoria «*suveranității*» poporului și deci la declamația poesiei revoluționare, că «*poporul trebuie să se guverneze el pe sine însuș*».

Atît ca parte negativă. Și acum ca parte constructivă: pentru «democrația» aceasta, *astfel redusă la bunul simț, la realitatea vieții*. — problema de căpetenie este: *să-și organizeze, în mod statornic, și serios clasa ei conducătoare, noua ei aristocrație*.

Nu restabilind privilegiile medievale, forme primitive; ci recunoscîndu-î, respectîndu-î și apărîndu-î *privilegiile ei naturale și eterne: talentul, caracterul și patriotismul*. Dacă democrația nu recunoaște că cei mai buni sînt ai țării, cari întrunesc în mod real asemenea calități, *trebuie să aibă privilegiile în conducerea ei*; dacă ea nu se închină cu cucernicie, în fața acestei Sfinte Treimi politice; dacă

¹⁾ Otto Ammon, op. cit. pag. 281.

nu-î înalță ei un templu care s'o ferească de blasfemia invidiei, a răutății și a neputinței vanitoase și de asalturile și de invasiunea lor; dacă democrația nu-î construiește o severă ierarhie care s'o apere ca un corp de gardă; dacă această ierarhie puternică nu e deschisă ca meritul să poată intra, de ori unde ar veni; și ca nedemnitățile să poată fi eliminate ori-cît de sus s'ar găsi; dacă, zic, «democrația» nu va organiza, *in mod serios*, asemenea moderne ziduri de apărare, punți de trecere și ieșire în și din a ei *proprie* distincțiune sau aristocrație, modernă, civilizată, — «democrația» e condamnată la moarte; la o moarte urită, scandaloasă: *la înec într'o mocirlă de poște și de sînge*.

Cu drept cuvînt cere filosoful Eduard von Hartmann ca aristocrația culturii să nu uite că ea este *păzitoarea onorifică și producătoarea* bunurilor naționale și că trebuie să-și apere influența cu toate mijloacele loiale; ea să nu uite, continuă el, că o aristocrație lașă și indolentă întru apărarea situațiunii sale e *totdeauna semnul unei slăbiri naționale, o prevestire că decăderea națională a început*¹⁾. Căci este perfect întemeiată ideea lui Carlyle că pentru o națiune e mult mai importantă o recoltă de oameni culți, de talente și caractere decît o recoltă de bumbac sau de porumb.

Ca «democrația» să scape, decî, ea însăși de această mare rușine și să ferească națiunea de cutremur și de năruire, ea trebuie să-și vină în fire din grandomania ei periculoasă, din mania nevropaților care își omoară doctorii: ea trebuie să devină modestă și să recunoască, fără incunjur, că ea *nu* este ceea-ce se închipue în aiurările demagogicești, — *că ea, de fapt, nici un este o demo-krație*;... pentru cuvîntul foarte simplu că o asemenea Zeiță înțeleaptă nu trăește pe pămînt; cel mult în cer; în lună sau prin stele,... o să întrebăm pe un astronom.

Pe pămînt și între oameni, la popoare nu există decît o singură formă de guvernămînt *cu adevărat* civilizată: cea pe care am numit-o cea națională, cea mai cuminte, cea mai normală, cea mai civilizată din cite sînt: *ea este o monarhie care guvernează cu aristocrația națională, amîndouă susținute și controlate de popor (de popor, nu de drojdiile lui); și toate trei cu trup și suflet devotate Statului național, libertății și ordinii dintr'însul, mării lui; și prin el națiunii întregi: binelui ei actual, dar și marelui ideal al unei existențe naționale asigurate: idealului firesc al unei civilizațiuni naționale, cu caracterul propriu al întregului popor, al neamului întreg; cu*

¹⁾ V. Otto Ammon, op. cit. p. 153.

gradul de originalitate, pe cât îl are și-l poate păstra, în împrejurările în cari se găsește, mintea sa, sufletul său în ființa sa deosebită de alte națiuni, în luptă continuă cu ele, nu în «pacifism», nu la «banchetul vieții!»...

Îată, deocamdată în citeva cuvinte, ce înțeleg eu prin naționalism
Îmi voi desvolta ideia în numărul viitor.

AUREL C. POPOVICI.

SONET

*«Dacă frumusețea ese din aceasta,
«voi scoate-o și eu din mine însu-mi.»*

(SOCRAT, privind pe tatăl său,
pe cînd sculpta o peatră).

*Ca grîul roditor de holdă'n naltă
Supt pleavă tîmuit de-a firii lege,
Ce brațul ager cată s'o deslege, —
Stă marmora cu peatra laolaltă.*

*Dar unde-î bunul meșter ce-o 'nțelege?
Să vezi atunci, cum inima-î tresaltă
Și cum încet, de supt eiopliri de daltă,
O Venere cu chip ceresc țî-alege.*

*Supt haina mea de lut, pe care firea,
Plinindu-și vechea lege, — o nesocoate,
Așteaptă, ca un har ascuns, simțirea.*

*Te-apropie cu gîndul, decî copilo!
Ca o răsplat'a jertfei, îți voi scoate
Din ea o nouă Venere din Milo.*

C. TEODORESCU.

ASUPRA POLITICEI NOASTRE EXTERNE

I.

Sint o sută de ani, de cînd marele diplomat francez Talleyrand a zis că «centrul de gravitate al lumii nu este nici pe Elba, nici pe Adige, el este tocmai la hotarele Europei, pe Dunăre,» — cu toate că la această epocă unitatea germană sau italiană nu era făptuită, căci văile Adigelui și ale Elbei trebuiau să se mai roșească, pentru realizarea acestor unități naționale. Profeția de mai sus este adevărată și întreagă și astăzi.

Dragostea de a se învecina cu Dunărea a făcut pe Rusia la 1877 să ne răpească Basarabia, spre a-și crea, pentru un război viitor, o bază de operație mai largă; și dacă ar fi putut, ar fi dat Dobrogea Bulgariei, din care spera că va putea face o Gubernie rusească.

În acest caz, într'un război viitor, înaintarea armatei rusești spre Constantinopol ar fi fost o simplă plimbare, căci linia Dunărei, cetățile care formează quadrilaterul turcesc și linia Balcanilor, de care s'au sfărîmat în trecut de atîtea ori oștirile rusești, nu mai erau în stăpînirea Turciei.

Europa a dat Dobrogea Romîniei, pentru a zădărnici planurile Rusiei și a crea un stăvilar puternic între ea și Bulgaria.

După războiul din 1877, oștirea noastră s'a mărit și s'a organizat pe corpuri de armată, s'au creat serviciile necesare pentru război și s'a aprovizionat cu mari cantități de tunuri, arme, muniție și îmbrăcăminte, căci nu se știa ce poate aduce ziua de mîine.

Prin anul 1886, acum 22 ani, lumea era alarmată, ca și acum, de probabilitatea unui război.

Atitudinea Romîniei nu era oficial cunoscută, căci la această epocă a apărut în revista militară austriacă «Streffleur's österreichische militärische Zeitschrift» o serie de articole tratînd despre apărarea Transilvaniei contra Romîniei aliate cu Rusia; înaintarea armatei romîne și intrarea ei în Transilvania, continuarea mersului a 3 corpuri de armată romîne, din poziția de concentrare, de la Ploești — Tirgovîște — Pitești, folosul construirii unui lagăr întărit permanent la Sibiu; cîteva cuvinte asupra cetății Alba-Iulia.

În aceste articole d-l M. von B. studia liniile probabile pe unde ar înainta armatele romînești; precauțiunile ce trebuiesc luate pentru a împedica această înaintare, și cum ar trebui organizată apărarea Transilvaniei cu puține forțe, pentru a lăsa cît mai multe trupe pe

teatrul principal de operațiuni contra Rusiei. Imediat după aceste articole — pe la începutul anului 1887, au apărut în Revista Armatei o serie de articole scrise cu multă competență de d-l Maior Crăiniceanu, actuali Șef al Marelui Stat Major, și care erau intitulate «Neutralitatea României în un război viitor.»

În aceste articole se documentează, care ar fi liniile de operații ale Austriei și Rusiei în cazul unui război în occident sau orient; se arată ce importanță ar avea alianța noastră, pentru fie care din aceste puteri, se deslușesc foloasele ce am putea trage, în fie care caz special, și se discută dacă neutralitatea noastră armată ar putea fi respectată, și în acest caz ce foloase și inconveniente ar fi pentru noi și aceste două puteri în diferitele ipoteze.

D-l Maior Crăiniceanu termina zicînd: «Soluțiunea politică aparține guvernului, iar armatei nu-î rămîne de cât dorința de a servi interesele țării și a-și îndeplini datoria la nevoie, fiind condusă la glorie, precum a fost condusă în anii 1877—1878.»

Rana făcută României prin răpirea Basarabiei fiind încă singerindă și faptul că ne găseam între Nordul Slav și Sudul Slav a căror scopuri se cunosc și se urmăresc de sute de ani, au făcut pe factorii conducători ai statului nostru, ca să ne alăturăm la tripla alianță, care are interes ca România să existe și să se întărească, spre a deveni un obstacol din ce în ce mai puternic între aceste popoare.

Condițiunile acestei alianțe, avantajele ce ni se asigură în viitor și sacrificiile ce ni se cer, sînt cunoscute numai de cîțiva bărbați mari de stat.

Alianțele între state sînt temeinice și folositoare, cînd sînt bazate pe interese reale și reciproce ale popoarelor și cînd se respectă cu sinceritate drepturile și demnitatea fie-cărui stat.

Fiecare stat trebuie să aibă libertatea de a se organiza în vederea scopului alianței, prin propriile mijloace și după interesele sale superioare, căci și aci se aplică adevărul că dacă vreai să fi respectat, trebuie să te respecti mai întii tu singur prin purtarea și faptele tale.

Oare noi cari ne-am aliat cu Austro-Ungaria, ne-am condus după acest elementar principiū de purtare?

Oare ne-am respectat noi înșine cînd în parlamentul țării, pentru scopuri politice, am dus cea mai înviersunată luptă, căutînd să depreciem arma, cu care se vor lupta soldații noștri, astfel că Suveranul, pentru a-și putea face convingerea despre adevărata calitate a armei, a fost silit să trimeată arma să se experimenteze în poligonul dela Brün, de către ofițeri Austriaci, și de acolo să căpătăm certificatele de încredere?

O altă greșeală neiertată pe care o putem aprecia astăzi, după rezultatele dezaastroase ce a dat pentru țară și întreg neamul nostru, a fost campania în chestia națională, deschisă și purtată de cel mai în vîrstă și cunoscut bărbat de stat al Romîniei.

Iată ce s'a afirmat cu convingere și tărie de D-l prim-ministru Sturza la Senat în discursul dela 9 Decembrie 1894:

«Ca să mergem în o constelație politică oare-care, trebuie ca poporul să vrea să meargă în acea direcțiune, și pentru a voi să meargă, trebuie ca să o înțeleagă, să o priceapă, să capete convingerea că este în interesul său. Numai atunci se ridică poporul cu drag și cu energie, numai atunci se decide el să facă sacrificiile cele mai mari de avere și de viață, cînd știe că le face pentru interesele sale cele mai vitale.

«Pentru ca Romîni în o constelație politică oare care să ia o atitudine alătura cu Maghiarii, trebuie ca o înțelegere amicală să fie între dinșii și Romîni.

«Poate oare să fie stabilită amiciție între Maghiari și Romîni, pe cit timp chestiunea națională îi va despărți, pe cit timp ea va forma un abis între cele două neamuri, abis care se lărgește pe zi ce merge? Trebuie dar ca cestiunea romînească să fie resolută, după cum cere dreptatea, după cum cere umanitatea, după cum cere religia creștinească și numai atunci poate fi vorba și de o conlucrare cu Maghiarii.

«Avem simpatii pentru tripla alianță, fiind-că s'a dovedit că este păstrătoare a păcei de care Romînia are mai mare nevoie ca statele cele mari și puternice. — Dar pentru a fi cu tripla alianță, trebuie să lucrăm ca abisul dintre Romîni și Maghiari să nu se formeze.

«Se sugrumă o treime a neamului nostru. Iată cestiunea națională! Această treime a neamului nostru strigă la cer de durere și îngrijire. Ea strigă la cer: nu se poate, nu voim să fim sugrumați. Voim să rămînem Romîni. Iată cestiunea națională! Glasul Romînilor în pericol, trece peste Carpați în valea Dunării și ne înfiorează pe toți. Iată cestiunea națională! Și noi să ne închidem ochii? Să ne închidem urechile? Să ne închidem inimile? Să ne închidem cugetările? Să devenim o bucată de piatră neînțelegătoare.»

Iar la 27 Noembrie 1893, s'a zis cu glas tare și amenințător :

«Nu trebuie să ne temem să vorbim în chestia Romînilor din Ungaria, pentru că dacă ne-am teme și am tăcea în Parlamentul romîn, ce ar mai însemna Romînia? N'ar mai însemna nimic, ar fi o țară aservită, am fi schimbat relațiunile de *vasalitate* cu Turcia în relațiuni de *vasalitate cu Ungaria*. Acei cari cred că prin sfială și tăcere se pot strecura : greșesc ; căci tăcînd, numai glasul celor cari cred

că pot chinui pe Romîni va fi auzit, și este de temut că nu după mult timp vom plinge asupra ruinilor romînești din țara ungurească și greu vom răsufila atunci aci în Regat».

Cită îmbărbătare și ce speranțe au stîrnit în sufletele fraților noștri aceste cuvinte, rostite de un bărbat mare de stat, ale cărui afirmații pe atunci nu se puneau la îndoială, și ce decepție amară a fost cînd s'a auzit din gura aceluiaș om cele mai surprinzătoare scuze și chiar cînd s'a aflat că s'a decorat dușmanul fraților noștri.

Iar rezultatul real este că Ungurii s'a u convins de temeinicia solidarității noastre naționale și de atunci fără sfială au continuat cu măsurile cele mai asupritoare, iar *vasalitatea noastră* s'a confirmat prin fapte din ce în ce mai umilitoare pe care le voi expune în numărul viitor.

MAIOR V. VERZEA.

NEGURI

I.

Cînd am intrat pe poarta internatului, *Asociația Profesorilor*, în aleea străjuită de candelabrele de aramă ale castanilor, par'că mi s'a surpat ceva în suflet, și m'am lipit, mai tare, de mama; dar lacrimile nu mi-au dat, mi-aduc aminte bine că nu le-am simțit arsura pe obrajii slabi și fără pic de sînge, de copil plăpînd: le simțeam gata să izvorească; dar o simțire de rușine nelămurită le-a pus stavilă.

În fundul aleii, se înălța institutul, o casă mohorită, cu două caturi, acoperită cu olane, negrite de vreme.

Trăsura, cu'n cal balan, slab, numai pelea întinsă pe oase, minat de un Ovrei cu barba roșie, se opri dinnaintea unor scări de piatră, și, coborîndu-ne, intrarăm, pe o ușă boltită, într'un coridor și apoi într'o oală mare, cu canapele vișinii și cu'n birou uriaș, în fund, de la care se sculă directorul, înalt, chel și cu favoriți negre, rari, și după ce dădu mîna cu un zîmbet, cu mama, cobori către mine niște ochi reci și îmi întinse mîna, scărpinîndu-și cu cealaltă o favoriță.

Mie îmi svîcnea, cu putere, inima 'n pept, îl vedeam, ca printr'o ceață, și-l auzeam, ca prin vis, vorbind pe nas, fără să pot prinde înțelesul vorbilor.

Și cînd mama se aplecă asupra mea și, rîdicîndu-și voalul, mă sărută pe-amîndoi obrajii, nu mai mă putui stăpâni, și, lăsîndu-mi

capul pe peptul ei, începuă a plînge, zguduit de suspine adînci, și, după ce mă liniștii, mama își șterse ochii și plecă, cu un foșnet ușor de mătăasă. Iar directorul mă duse, prin niște ganguri reci și întunecoase, într'o clasă mică, la care peretele din față era jumătate de geamlic. Mă pomenii, fără să știu cum, într'o bancă, între fețe necunoscute, și mă simții privit de zeci de ochi, ca un animal curios. Auzeam șoapte, ghionturi, un riset isbucni la spatele meu chiar. Și glasul răgușit al unui bătrîn slab, cu ochelari, cu capul acoperit ca de un puf moale de argint, se înălță minios :

«St... tăcere...

— Herr Renner, vă rog, auzii un glas din fund.

— Tăcere, *esel du!*» strigă Herr Renner.

Și, după un răstimp, o bucățică de hîrtie răsucită și îndoită, în două il plesni pe bătrîn, în una din sticlele ochelarilor, și prin bănci tresăriră pufnituri înnăbușite; iar bătrînul clipi repede, ca orbit de-o lîmînă mare, și deodată întinse, furios, un braț; peste catedră, și răcni cu vinele frunții umflate :

«Esel du... Mine dimineată fără *căfe*... La lecție, Esel du...»

Și de la spatele meu, eși un băiat cu gura mare, cu'n cap rotund, tuns chilug, și cu niște ochi mărunți, care-i luceau ca argintul viu, și prinse a ceti grăbit, trăgînd, din cînd în cînd, o gură de aer :

«*Das Pferd ist schön. Der Kind ist faul. Mein Vater ist gut...*»

Iar cînd bătrînul nu se uita la el, își arăta repede limba roșie și cetea iar, grăbit, înainte.

Eu toate le zăream, ca printr'o ceață. Și cînd clopoțelul sună și bătrînul eși, cu pași mărunți, stringînd catalogul subțioară, se înălțară, de pretutindenă, țipete, trinituri de pupitre, cîntece. Și mă văzuî, îndată, incunjurat, cercetat de unde sînt, cum mă cheamă, măsurat din creștet pînă 'n tălpi.

Și cînd sună, din nou, clopoțelul,—împresurat, îngrămădit, dus ca de un val, trecuî iar pe subt bolțile pline de întuneric, coborî niște scări, auzii sunete de talere și zăngănit de tacîmuri, și mă trezii, deodată, într'o sufragerie, uriașă, cu tavanul scund, cu mese lungi deasupra cărora se înălțau aburi sîdefii.

Mîncăi în silă, într'un biziit ca de bondar. Printre mese, se primbla directorul, c'o mînă la spate și cu cealaltă își mîngiia favorițile, clipind din ochi, și din cînd în cînd îi ținea, un răstimp, aproape închisî, ș'atunci părea că merge dormind, ca un lunatic.

Pe o ușă deschisă, se vedeau într'o încăpere cu zidurile afumate, oameni cu șorturi, cu mînecele cămășilor suflecate pînă deasupra coa-

telor, cu brațele cu vinele umflate, aducînd niște cazane de aramă, care umpleau odaia joasă de aburi.

Cite odată se ivea, în prag, economul, cu mîinile la spate, chel, cu barbișon, cu fața roșie gotcă, lucind ca unsă cu grăsime și cu'n pintece uriaș,—sta, cam prăvălit pe spate, și se uita zîmbind pe cînd bucăți de pîne scriau arcuri peste mese, și-l pocneau în pept, în burtă, și glasuri se innălțau de pretutindenî.

«Înc'o porție, domnule econom... Nu mă uita...»

Iar domnul econon: zimbea în toate părțile, moțoea din cap și, pe urmă se mistuea, în aburii mîncărilor, ca 'n niște neguri.

Pe la sfîrșitul mesei, se ivi sub-directorul, un omuleț rotund ca o ghiulea, cu ochelari de aur și c'o față de bulldog, și, după ce dădu mina cu directorul, începu a se primbla și el, cu mîinele la spate, ș'acuși-acuși, își ridica bărbia și-și scărpină, cu necaz, gîtul încrețindu-și toată fața ca și cum ar fi vrut să muște.

După masă intrară în clasă.

Cel care scotea limba la lecție, se repezea din fundul clasei, bălăbănind din mîini, cu degetele rășchirate, și strigînd :

«Ho, la-la-la...»

Și deodată prindea a se da de-a tumba pînă la ușă, în risetele clasei.

Mă așezaî în bancă, la locul meu, și rămăseî acolo, neclintit, în larma nesfirșită ce mă impresura, și'n pulberea ce se innălța, în lumina gălbue a lămpii,— și-o întrebare îmi răsărea stăruitoare:

«De ce m'a dat tata aici?» Și mă gîndeam:

Cum am făcut cele patru clase primare, stînd acasă, nu puteam învăța, și de-acum înnainta, undeva, la un gimnaziu sau la un liceu?»

Apoi mă gîndii la mama. Mă întrebam: Ce-o fi făcînd ea oare? Când m'a sărutat, la despărțire, din ochii ei mari, negri, adînci, tăeați în chip de migdală, a picurat, o lacrimă ferbinte pe obrazul meu.

Pe urmă, o alta întrebare îmi isvoră: «De ce m'a sărutat tata ca un străin, cînd am plecat cu mama la internat?»

Dar clopoțelul îmi sperié gândurile, și-l văzui pe Herr Renner intrînd în clasă și așezîndu-se pe catedră.

Îmi scoseî și eu, cu ceilalți, o carte, din pupitru, și vroii să cetesc; dar nu putui prinde înțelesul vorbelor.

Și iarăși mă învăluiră aceleași gînduri.

Ca într'o depărtare mare îl vedeam pe Herr Renner, cu ochelarii și puful lui argintiu, lucind în lumina lămpii, ca dintr'o depărtare adîncă, îl auzeam strigînd:

«Repetitor este *asta*... Mine dimineață fără *càfe*, esel du...»

Vedeam bucățele răsucite de hîrtie plesnindu-l în ochelari, în față.

Auzeam risete înfundate prin bănci. Și, în răstimpurile de liniște, auzeam foșnind o foaie întoarsă, scîrțîind o peniță; iar deasupra capetelor, biziitul melodios al lămpii plutea ca un zumzet somnoros de albine.

...Sus, în dormitor, m'am desbrăcat repede, și, virindu-mă în așternut, mi-am tras plapoma peste cap.

Auzeam lipăind picioare goale pe podele, alergînd. Auzeam risete, bufneli, strigăte. De undeva, din fundul dormitorului, se înălța un glas care mi-era cunoscut: «Ho, la-lă-la» c'o înlădiere de cîntec. Și, deodată, la capul meu, izbucni o trîmbițare speriată, de cucuș, și porniră risete înfundate picioare, goale, fugiră se depărtară.

După asta, lumina lămpii se micșoră, și'n liniștea care se așternu auzii scîrțîind niște pași rari și-l văzui, de subt plapomă, pe director, trecînd, ca o arătare, prin lumina micșorată, c'o mină la spate, cu cealaltă mîngîindu-și favorițele. Pași rari se depărtară, scîrțîind din ce în ce mai încet, cu taină parcă, o ușă se deschise și se închise și pași nu se mai auziră. Și, într'un tîrziu, văzui ridicîndu-se, de subt o plapomă, cineva îmbrăcat, și apoi, ca la un semn, alții, la fel; se apropiară cu toții, în virful degetelor, de-o fereastră. Unul o deschise încet, cu băgare de seamă. Altul luă, dintr'un ungher, niște cuverturi și le înodă repede una de alta. Și, deodată, o umbră se înălță pe geam, zugrăvindu-se, o clipă, pe cerul albastru-închis, stropit cu aur, cu brațele întinse, în lături, ca o pasăre uriașă, gata să-și ia zborul, și aplecîndu-se se făcu nevăzută. Astfel se făcură nevăzuți, unul după altul. Iar cel care ținuse cuverturile, singurul care nu era îmbrăcat, închise geamul și se culcă pe patul de lingă fereastră.

Icoane de demult se înălțau din noaptea lor și se coborau în tainița din care izvoriseră, neînțelese încă de mintea mea de copil.

Și dintr'odată, imi adusei aminte că într'un rînd, cînd plecase tata pentru cîteva zile, undeva departe, într'o noapte, tîrziu, m'am trezit în niște șoapte tainice. Și, după o clipă, am zărit-o pe mama trecînd ca o umbră, prin coridor, și, măcar că era întuneric, am putut desluși că era îmbrăcată în rochia albastră ca un cer de primavară, pe care și-o făcuse de curînd.

Și mă întreb iarăși: «Cu cine a șoptit, și pentru ce era îmbrăcată la ceasurile acelea tîrzii, cu rochia aceea nouă?»

Și, după o clipă, o altă aducere aminte se înălță ca o flacăra la o suflare de vînt, și simții, din nou, fiorul acela de spaimă, fiorul de gheață pe care nu-l voi uita nici odată.

Într'o noapte, tîrziu, o fi fost după miezul nopții, poate, m'am trezit într'un țipăt prelung, înfiorător, într'un țipăt cumplit, de femei pe care

o omoară cineva, și, dintr'odată, ca într'o scăpare de fulger, am văzut trecînd pe la geam, ca o fantomă, o femeie cu părul despletit.

Și cînd l-am auzit pe tata strigînd prin ogradă, cu'n tremur de teamă :

«Aspazie, unde ești Aspazie?»

Am sărit din pat cu inima înghețată și am fugit afară.

Mama, numai în cămașă, căzuse pe scările de piatră, și sta ca moartă, cu părul negru împrăștiat pe lespezi, cu ochii închiși, cu gura încleștată, cu fața ca de marmoră în bătea lunii, și tata sta îngenunchi și-i freca repede o mină. Ș'atunci am început a tremura din creștet pînă 'n tălpi, ș'am prins a plinge înspăimîntat.

După un răstimp, mama a deschis ochii, ca dintr'un somn greu, și, acoperindu-i cu amîndouă palmele, își alunecă minile peste temple, peste obraji, cu degetele rășchirate și, clipind nedumerită, întrebă, cu glas slab, ca o adiere :

«Unde sint?»

Și iar își trecu palmele peste ochii arzători și dintr'odată își acoperi fața cu amîndouă minile și izbucni într'un plîns nestăpînit, într'un plîns care-i zguduia toată ființa :

«De, ce mă chinuești, de ce mă chinuești? De ce nu mă omori mai bine, de ce nu mă omori? Omoară-mă mai bine, omoară-mă, omoară-mă, omoară-mă...»

Ce-a fost? De cîteori mi-aduc aminte de noaptea aceia, de țipetul cumplit al mamei, îmi îngheață sufletul.

Împrejurul meu, se înălțau, spre noaptea bagdadiei, răsufări adincî.

Afară se pornise vînt și s'auzea ca fierberile unor ape depărtate. Și gîndurile îmi clipeau răzlețe, se stîngeau ca niște luminiți, bătute de vînt. Tot mai de departe îmi suna în urechi glasul de ape al vîntului, pînă cînd, învins de oboseală, am adormit.

(Va urma)

N. N. BELDICEANU.

PATRIOTISM MONDIAL

— PENTRU «VIITORUL» —

«Viitorul» publică un articol de «*idei integrale*»... (față de «optimi de idei», sau, cum ar zice «*Viața Românească*» : «cîrmepe de idei»)... El sărbătorește, în ditirambice efusiuni, democratismul Junilor Turci și cel din Ispahan... E liber. — Nu înțeleg însă de ce amestecă numele meu în acest articol? Am susținut eu vreodată despotismul?

Neapărat că eu nu am pretențiunea de a încuraja sau a descuraja pe Junii Turci — 1) pentru că nu sînt Turci; 2) pentru că eu nu fac politică națională, după cum face «omenirea» «Viitorului»; 3) pentru că chiar ca «om» nu cunosc Turcia în de-ajuns ca să-mi permit a lăuda sau critica pe Junii Turci de felul cum au înlocuit autocrația cu «democrația»; 4) pentru că nici odată n'am admis că o formă de guvernămînt străină, orî care ar fi ea, s'ar fi potrivit orî și cărei țări.

Dar astea sînt rezerve pe care nici o democrație radicală nu le poate înțelege, pentru-că ea e sau «integrală» și simplistă, — sau nihilistă: nepricepînd absolut nimic.

Important e faptul că «Viitorul» românesc și-a luat deja refugiul la ultimul argument al democraților: la progresele democrației în omenire, pe globul întreg, pe planetă. «Viitorul» cîntă osanale democrației «mondiale» care ia, cum zice el, «proporțiile unei avolașe gigantice.» Și de aceea, ziarul național-liberal s'a înrolat între primii luptători ai patriotismului «mondial». — Căci preocuparea lui e deja perfect universalistă, de alt-fel ca a tuturor democraților din școala lui Rousseau, Lamartine, Fouillé etc. «Omenirea va străbate, exclamă el, mai ușor spre destinele nebănuite care o așteaptă.» — Se poate. — Dar mă îndoesc că cei atît de «mondiali», atît de preocupați de constituția «mondială a omenirii» măi pot fi destul de naționali. Se poate ca «omenirea» să ajungă la destine nebănuite; dar mă îndoesc că la sosirea în Stația Planetară a «Destinelor Nebănuite» o să se măi găsească vre-o Romînime în trenul «mondial» al omenirii ajunsă la «șintă» (unde lumea-î bătută vadit cu scînduri?...)

Mă tem că pînă să sosească și biata Romînime, «avalanșele gigantice ale democrației mondiale» — o vor fi îngropat de vie dimpreună cu mulți alți amatori de aventuri planetare sau «globale».

Se poate ca «prin asocierea și colaborarea omenirii integrale» — «Omul» să ajungă la «perfectiune». Și d. Ionescu Quintus exprimase o asemenea nădejde într'un articol «Către Perfectiune»... publicat tot în «Viitorul». Prin urmare, trebuie să fie ceva la mijloc. Iar dacă Omul va fi ajuns la perfectiune, «în omenire», — ce măi importă Romînul? Doar C. A. Rosetti, care scotea «Romanulu» ca să susțină teoria naționalistă a «Omului» — ce alta dorea? Nu-î vorbă, Romînul tot măi trăiește, de bine de rău, — deși «Romanulu» a plecat de mult spre plaiurile «perfectiunii». Noroc că «Viitorul» continuă tradiția «Omului»...

Nu mă îndoesc, firește, că «cel măi mare cîștig pe care-l are omenirea prin progresele democratice» este fericirea «celor mulți», — măi ales că democrația are, tot «Viitorul» ne asigură, — «acest rol aproape divin...

de a pune în valoare, dacă nu toate, marea majoritate a *exemplarelor omenești*...

Foarte probabil, și este «vădit» — că această *punere în valoare saă exploatare a «exemplarelor omenești»* de către Compania Internațională a Demagogiei Planetare are să-î aducă acesteia dividende foarte reale din diviziunile pe cari le întreține între *exemplarele omenești.*»

E admirabilă sinceritatea «Viitorului» cînd ne spune că de geaba răscolesc eū pe *Burke*, pe *Taine*, căci ei, orî cît ar fi de seamă ideile lor, nu înseamnă nimic *față de Junii Turci, față de democrații generoși din Is-pahan*, — și putea adăuga — din *Romînia*...

E bine că «Viitorul» a pus chestiunea *pe adevăratul ei țărîm* și încă tocmai într'un moment cînd începusem publicarea articolului «*Naționalism și Democrație*». Îi mulțumesc, căci servă de minune pe cei ce vor să se orienteze serios în această chestiune.

De altfel, în articolele mele speciale asupra Cosmopolitismului, pe care le voi publica, tot mă ocup eū cu «optimile de idei» ale teoreticianilor ziarului național-liberal. Căci chiar și din doctrina sa democratică, el nu are decît *dorinți* «integrale», — cît pentru *idei*, asta-î «o chestie de creer înainte de toate» — cum ar zice de sigur și autorul «idealismului *inversat*» (*ce pāsat democrat o fi și ăsta?*).

AUREL C. POPOVICI.

REVISTA GENERALĂ

Adevăratul democrat

D. Nicolae Fleva a sosit, în ziua de Sf. Nicolae, — în capitală. Primire de suveran din partea «suveranului» capitalei. «Tribunul poporului» a declarat, chiar în primele sale cuvîntări, că nu cunoaște alt interes decît «*al Patriei și al democrației*»; și anume al democrației celei adevărate în care *demosul «trebuie să conducă, iar nu să fie condus»* — cum a accentuat d-sa în deplină conformitate cu doctrină democratică...

Ast-fel pusă chestiunea, neapărat că d. Fleva are să biruească asupra «falșilor» democrați de pînă acum — cari în practică vor *eī* să conducă *demosul* în loc de a se lăsa a fi conduși ei de el...

Pot adversarii noștri de pînă acum să scrie și să se supere cit or vrea pe noi, *adevăratul* democrat e d. Nicolae Fleva și nimeni altul;... căci *aya* «ste democrația, cum cuvîntează și cum făptuește «tribunul poporului»... iar nu cum visează «aristocrații» dela «Viitorul» și «Viața Romînească.» Democrația nu se vedește bine decît atunci atunci cînd sînt *două* partide mai mult saū mai puțin democratice față în față; *atunci* ies la iveală toate latentele «virtuți», tot «patriotismul» democrației...

X. Y.